

GREENPEACE

MAGAZÍN GREENPEACE ČESKÁ REPUBLIKA

JARO 2022

JAK VÁLKA OVLIVNÍ ENERGETIKU?

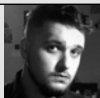
Milé čtenářky, milí čtenáři, ještě na počátku roku jsem doufal, že budu psát optimisticky laděný úvodník. Covid se zdál být na ústupu a málokdo mohl předpokládat, že před začátkem jara nastanou tragické události, o kterých v těchto dnech čteme a slyšíme z médií. Greenpeace odsuzuje nevyprovokovanou válku, kterou ruská vláda vede na Ukrajině. Útoky způsobují ztráty životů, lidé přicházejí o své domovy, rodiny jsou rozdělovány.

Válka na Ukrajině rovněž naplno odhalila jednu z velkých slabín evropské a české energetiky, kterou Greenpeace dlouhodobě kritizuje, a to je závislost na dovozu fosilních paliv – plyn, ropy a uhlí. Jen během 24 hodin od podepsání dekretů uznávajících nezávislost separatistických republik ruským prezidentem Vladimírem Putinem zaplatily země EU, Velká Británie a Spojené státy za ropu a plyn z Ruska 700 milionů dolarů.

V tomto čísle magazínu jsme se proto rozhodli zaměřit právě na souvislost energetiky a aktuálních událostí. Nikoli proto, že by snad nyní mělo být naší hlavní starostí, aby nám „nezdražili energie“. Nicméně nákladná válečná mašinerie musí být vždy nějak financována a státy EU by měly změnit svou energetickou koncepci, aby se zbavily závislosti na fosilních palivech dodávaných Ruskem. Nabízíme vám proto řadu článků a studií, které nabízí přehledné a daty podložené shrnutí této problematiky. Věřím, že vám tyto texty pomohou alespoň částečně se zorientovat v současném složitém světě, který společně obýváme.

Přeji vám inspirativní čtení a mnoho štěstí!

Lukáš Senft
vedoucí vydání

GREENPEACE MAGAZÍN

Vydává: Greenpeace Česká republika, Prvního pluku 12, Praha 8 – Karlín, 186 00, tel.: +420 224 320 448 nebo +420 224 319 667, e-mail: priznivci@greenpeace.org, www.greenpeace.cz
Vedoucí vydání: Lukáš Senft | Grafická úprava: Petr Slezák
Jazyková redakce: Igor Pejchal | Registrováno MK ČR E 20887, ISSN 1211 81 68 | Podávání novinových zásilek povoleno ředitelstvím pošt Praha, čj. NP 2417/1993 ze dne 14. 12. 1993

UŽ ŽÁDNOU ROPU Z RUSKA!

Aktivisté Greenpeace z Dánska, Švédska, Norska, Finska a Ruska blokovali na konci března překládku ruské ropy na moři v severním Dánsku. Plavci a aktivisté na kajacích a člunech se postavili mezi dva tankery, aby jim zabránili v přečerpání 100 000 tun ruské ropy v evropských vodách. Greenpeace vyzývá k celosvětovému odprodeji a postupnému vyřazení fosilních paliv a k uvalení embarga na ruská fosilní paliva, aby se zastavilo financování války. Podobné blokády transportů ropy a uhlí se v uplynulých týdnech uskutečnily i v mnoha dalších zemích Evropy.

OBSAH ČÍSLA

Analýza: EU může stopnout odběr ruského plynu do 3 let.....	3
Neziskové organizace volají po rychlém odklonu od fosilních paliv	3
Proč se zbavit závislosti na ruském plynu.....	4-6
Co můžu udělat, aby se snížila spotřeba ruského plynu a ropy?	7-8
Energetickou nezávislost jsme mohli v Česku řešit už dekády. Začneme konečně nyní?	9-11
Klimatická krize a lidská práva	12-14
Uhelná elektrárna Chvaletice musí plnit limity nebo zastavit provoz	15
Hlavice a výfuk	16-18
Přidejte se do Rainbow Warrior klubu!	19
Hledáme nové členy týmu!	20

ANALÝZA: EU MŮŽE STOPNOUT ODBĚR RUSKÉHO PLYNU DO 3 LET

150 miliard metrů krychlových ruského plynu může Evropská unie do roku 2025 plně nahradit, ukazuje analýza expertních společností Ember, E3G, RAP a Bellona. Zhruba 100 miliard m³ lze nahradit zvýšením výroby energie z obnovitelných zdrojů, tepelnými čerpadly a úsporami energie. Zbýlých 50 miliard m³ pak zvýšením dovozu zemního plynu z jiných zdrojů s využitím existující infrastruktury. Trvalé nezávislosti na ruském plynu lze tak podle nových propočtů dosáhnout ještě o dva roky dříve, než navrhuje Evropská komise.

V nouzovém režimu s nuceným regulováním spotřeby se můžeme obejít bez ruského plynu hned, jak ukázala dřívější analýza think tanku Bruegel. Nová analýza ukazuje, že se dokážeme i při okamžitém odpojení dostat za 3 roky do normálního stavu.

Greenpeace Česká republika a Hnutí DUHA

NEZISKOVÉ ORGANIZACE VOLAJÍ PO RYCHLÉM ODKLONU OD FOSILNÍCH PALIV

Při příležitosti březnového zasedání ministrů životního prostředí členských států EU vyzvaly neziskové organizace ministry a ministryně, aby se jasně postavili na stranu rychlejšího útlumu fosilních paliv, tzv. dekarbonizace. Zásadní je podpora masivního

rozvoje obnovitelných zdrojů energie a energetických úspor, především zateplování budov. Rychlá dekarbonizace sníží naši závislost na Rusku, zvýší odolnost vůči externím krizím a zároveň bude odpovídat cílům Pařížské dohody.

Cestou, jak zajistit větší energetickou bezpečnost EU a přestat financovat válečný konflikt na Ukrajině, jsou opatření představená v balíčku Fit for 55. Skrze ně má v EU dojít do roku 2030 ke snížení emisí o 55 % (oproti roku 1990). Konkrétní cíle je však třeba navýšit.

Centrum pro dopravu a energetiku, Greenpeace, Hnutí DUHA a Klimatická koalice vítají snahu o rychlejší snížení emisí ze strany Evropské komise. Současně podotýkají, že k udržení globálního nárůstu teploty pod 1,5 °C a splnění závazků Pařížské dohody je zapotřebí snížit emise EU do roku 2030 o 65 %. Vlastní „Pozici k balíčku Fit for 55“ s odpovídajícími cíli organizace zaslaly ministryni životního prostředí Anně Hubáčkové. Neziskové organizace vyzývají členské státy, aby v diskusi o finální podobě balíčku Fit for 55 zohlednily současnou bezpečnostní situaci a klimatickou krizi.

Evropská komise v květnu zveřejnila plán, jak by se Evropská unie mohla do roku 2027 zbavit závislosti na ruském plynu, ropě a uhlí. Dovoz ruského plynu by pak do konce letošního roku měl v EU klesnout o dvě třetiny. Rada pro životní prostředí EU by měla jít ještě dál a podpořit rychlejší odklon od fosilních paliv obecně. Zásadní pro Českou republiku je nyní odstranit administrativní a legislativní překážky pro instalaci obnovitelných zdrojů energie, rozvoj komunitní energetiky a agrivoltaiky. To vše v kombinaci s masivní vlnou zateplování.

Greenpeace Česká republika, Hnutí DUHA, CDE, Klimatická koalice

PROČ SE ZBAVIT ZÁVI NA RUSKÉM PLYNU

SLOSTI

Souběh invaze na Ukrajinu a vydání dosud nejchmurnějšího reportu Mezivládního panelu pro klimatickou změnu ukazují, v jak absurdní situaci jsme se ocitli.

Válka sama o sobě je lidskou tragédií, nicméně vést válku v době klimatického rozvratu je tragické dvojnásob. Také to však vypovídá o tom, jak moc mimo realitu se nacházejí ti, kdo ve 21. století ve vši vážnosti spustili nevyprovokovanou invazi na Ukrajinu. Děje se tak v době, kdy vychází zdrcující šestá zpráva Mezivládního panelu pro klimatickou změnu (IPCC), v níž mezinárodní klimatologická komunita dospěla k několika nepříjemným zjištěním. Předně v ní vědci vyjadřují znepokojení nad tím, že dopady klimatických změn jsou tvrdší, než se předpokládalo, a zároveň je pociťujeme podstatně dříve. To jednoduše znamená, že klimatická krize postupuje mnohem rychleji, než se soudilo.

Součástí této zprávy je mimo jiné i zjištění, že Evropa se ohřívá více, než je globální průměr, což bude mít za následek ztráty v zemědělské produkci a další úbytek pitné i užitkové vody. V kontextu probíhajícího konfliktu tak má smysl si připomenout, že ne náhodou se Ukrajině přezdívá „obilnice Evropy“. Na jejím území se totiž nachází velmi úrodná půda, sloužící tamější zemědělské produkci. Není divu, že hlavním exportním artiklem Ukrajiny jsou obiloviny, které mohou hrát klíčovou roli při zajišťování potravinové bezpečnosti evropských i dalších zemí. Napadnout takovou zemi během probíhajícího klimatického rozvratu je buď extrémně hloupé, nebo extrémně cynické.

KLIMATICKÁ NEZNALOST NEOMLOUVÁ

Klimatická negramotnost ale bohužel není jen doménu ruské administrativy. V reakci na invazi na Ukrajinu se okamžitě ve veřejném prostoru objevily názory, že je třeba skončit se „zelenou ideologií“ čisté energie a „realisticky“ se vrátit kamsi do umouněné reality uhelných dolů. Válka na Ukrajině prý ukončila sny o Evropské zelené dohodě, což je politika, která si v reakci na probíhající klimatickou krizi klade za cíl udělat z Evropy do roku 2050 uhlíkově neutrální kontinent. Zkazky o tom, že Zelená dohoda je mrtvá, už sice stihla dementovat ministryně životního prostředí, nicméně stojí za to ujasnit si několik věcí.

Invaze na Ukrajinu je z velké části financována ruským fosilním průmyslem, který je jedním z nejrobustnějších na světě. Odhaduje se, že celkový podíl fosilních zdrojů na ruském HDP činí 10 až 25

procent. Rusko bylo v roce 2020 třetím největším producentem ropy s podílem 11 procent z celkového světového objemu (za Saúdskou Arábií a Spojenými státy). Fosilní paliva zároveň tvoří 60 procent veškerého ruského exportu.

Ačkoliv se Rusko může na první pohled jevit jako geopolitická velmoc, minimálně v ekonomické rovině to příliš neplatí. Podle Mezinárodního měnového fondu činil ruský HDP za rok 2021 jen 1648 miliard dolarů, což zhruba odpovídá součtu HDP Belgie (582 miliard dolarů) a Nizozemska (1008 miliard dolarů). To je pouhých 10 procent celkového HDP zemí Evropské unie. Vyplyvá z toho jedna dobrá a jedna špatná zpráva: bez ohledu na sílu ruské armády je docela dobře myslitelné, že Rusko vlivem svých ekonomických limitů zkrátka nebude schopné ufinancovat dlouhodobou okupaci Ukrajiny. Špatnou zprávou je, že kvůli tomu může začít ve válce využívat podstatně brutálnější metody než doposud, protože je zkrátka bude tlačit čas (a peníze).

RUSKÁ ROPA A PLYN PATŘÍ DO DĚJIN

Pro nás z toho ale plyne, že odstřižení Evropy od ruského fosilního průmyslu představuje jednu z vůbec nejtvrdějších a nejdůležitějších sankcí, které lze na Rusko uvalit. Bohužel, vzhledem k tomu, jak závislou se Evropa na ruském plynu a ropě stala, bylo by takové opatření i samotné Evropany, kterým by se rapidně zvýšily ceny za elektřinu, zemní plyn a pohonné hmoty. V minulém roce evropské země importovaly z Ruska 40 procent svých zásob zemního plynu, což je obrovské číslo, které bude nezbytně něčím nahradit. Ruská strana si je této závislosti pochopitelně vědomá a chápe ji jako jednu ze svých ekonomických zbraní, jimiž může ohrozit evropskou energetickou bezpečnost a ekonomiku vůbec. Je to také důvod, proč „Rusko silně bojuje dezinformacemi právě proti Zelené dohodě, protože ví, že se Zelenou dohodou se jeho vliv na EU zmenší“, jak podotýká zmíněná reakce ministerstva životního prostředí.

Z toho je zřejmé, že ruská invaze na Ukrajinu (a z ní plynoucí destabilizace celého evropského kontinentu) nejenže by nás neměla vést ke krátkozrakému příklonu k fosilním zdrojům energie, ale naopak je velmi důrazným popudem k energetické soběstačnosti a bezpečnosti Evropy, kterých s fosilními zdroji není možné dosáhnout. Navzdory tomu, že náhlý výpadek bude možná nutně dočasně řešit pálením všeho, co bude po ruce, stále platí, že zbavení se závislosti na fosilních palivech bychom měli chápat jako jednu z našich hlavních strategických priorit pro následující roky.

Zároveň se nabízí úvaha, která se významně částí české veřejnosti nebude úplně líbit, totiž že

v tomto ohledu visí velký otázník i nad jadernou energetikou, která je sice nízkoemisní, ale v nestabilním světě už z definice představuje vážnou bezpečnostní hrozbu. Můžeme to ostatně vidět na probíhající invazi na Ukrajinu, během níž mohla světová veřejnost už několikrát s obavami sledovat boje probíhající v bezprostředním okolí Černobylu i několika stále aktivních ukrajinských jaderných elektráren. To nejmenší, co u nás můžeme v blízké budoucnosti udělat, je vypovědět smlouvu s ruskou firmou TVEL, která dodává jaderné palivo do Dukovan a Temelína. Stávající situace k tomu vysloveně vybízí, protože aktuálně probíhá soutěž na dodavatele pro další období, z níž by TVEL měl být vyřazen podobně jako Rosatom z tendru na dostavbu Dukovan.

KLIMATICKÁ POLITIKA JAKO BEZPEČNOSTNÍ OTÁZKA

Je každopádně namístě uvědomit si jednu věc: klimatická ekopolitika není součástí kulturních válek, které bychom si mohli odpustit jako luxus, jenž do válečného stavu nepatří. A nelze ji ani zařadit do pomyslné škatulky postmateriálních hodnot, které sice mohou trápit naše svědomí, ale když jich nedosáhneme, zase se tolik nestane. Kdepak, klimatická ekopolitika je doslova a do písmene bojem o zajištění naší bezpečnosti v 21. století a jako taková je existenční hodnotou, a nikoliv čímsi „navíc“. Naopak válka představuje onen luxus, který už si nemůžeme dovolit. Nemáme čas ani energii na diktátory posedlé touhou zapsat se do dějin tím, že vyřeší „ukrajinskou otázku“.

Investice do bezemisních zdrojů a energetické nezávislosti proto chápeme jako výdaje na naši obranu a (energetickou) bezpečnost. To samé platí o výdajích na udržitelné zemědělství a regeneraci půdy nebo třeba o investicích do zadržování vody v krajině. Zatímco fosilní zdroje nás činí závislými na diktátorských režimech a nestabilních regionech, energii z obnovitelných zdrojů můžeme generovat na našem území na lokální i celostátní úrovni a také v rámci evropské spolupráce. Obnovitelné zdroje energie totiž nejenže přestávají být alternativní, ale čím dál více se ukazuje, že ve skutečnosti nemají alternativu.

*Článek vyšel v deníku Alarm.
Otištěno se souhlasem redakce a autora.*

Martin Vrba

klimatický redaktor deníku Alarm

CO MŮŽU UDĚLAT, ABY SE SNÍŽILA SPOTŘEBA RUSKÉHO PLYNU A ROPY?

Každý den používáme v České republice fosilní paliva dovezená z Ruska – plyn a ropu. Hoří v našich plynových kotlích, v teplárnách či spalovacích motorech. A za ně posíláme Rusku peníze, které i navzdory sankcím financují válečnou mašinerii. Je tedy načase se zamyslet, jak může každý z nás snížit spotřebu těchto problematických komodit.

→ Ztlumte topení

Možná už jste narazili na výzvy, abyste – pokud topíte plynem – doma snížili teplotu, na kterou svůj byt či dům vytápíte, o jeden stupeň Celsia. Nebo dokonce o tři. Anebo ať si vezmete svetr a ztlumíte topení. Úspory ve vytápění dávají velký smysl. Snížením teploty o 1 stupeň můžeme ušetřit až 6 procent nákladů na vytápění a spotřeby plynu. Ovšem ten jeden stupeň je spíše symbolický a ne lze ho doporučovat jako univerzální řešení. Jsou domácnosti, kde lidé topí i v zimě na „trenýrkovou“ teplotu nad 25 stupňů, a ty mohou klidně snížit topení o mnohem více stupňů. Naopak domácnostem, ve kterých mají už dnes nastavený termostat na 17 stupňů, nemá příliš smysl navrhovat další snižování teploty.

→ Topte chytře

Pokud nemáte termostat či termostatické ventily, pořídte si je a pak si budete moci teplotu v bytě či

domě nastavit podle svých představ – ve dne třeba o něco vyšší a v noci nižší. A netopte pánu Bohu do oken. Větrejte krátce a intenzivně. Snažte se nezakrývat radiátory. A pořídte si kvalitní okna, nebo si je nechte seřídit – velká část tepla uniká právě přes ně. A pokud vám svítí v těchto dnech do oken slunce, roztáhněte závěsy a vytáhněte žaluzie a nechte si v místnostech přitopit slunečními paprsky.

→ Nevařte na plynu

Dalším velkým žroutem plynu je vaření na plynových sporácích a v troubách. Pokud si tedy třeba ohříváte vodu na vaření, použijte raději rychlovarnou konvici. A zvažte, zda nechcete svůj starý sporák a troubu na plyn vyměnit za elektrickou troubu a indukci.

→ Šetřete plyn i v koupelně

Plyn často ohřívá i vodu, kterou používáte k umývání. Ohřev vody je energeticky velmi náročný

a může tvořit 20–30% energie spotřebované v domácnosti. Místo vany napuštěné po okraj si proto raději dopřejte rychlou sprchu. Úsporná hlavice vám může ušetřit další peníze i spotřebu. Trochu extrém je začít se otužovat a dávat si studené sprchy.

→ Nechte auto odpočítat

Omezit můžete i svou spotřebu pohonných hmot. Pokud je to možné, dejte místo auta přednost hromadné dopravě, chodte pěšky a vyndejte kolo, už v těchto dnech se na něm dá začít jezdit. Se současnými vysokými cenami benzínu a nafty se jezdit autem ani nevyplatí.

→ Pořádně zateplete

Nízká spotřeba energie na vytápění se nemusí týkat jen nových domů. Technicky se můžeme na pasivní nebo alespoň nízkooenergetický standard dostat i při komplexní rekonstrukci rodinných i bytových domů. I v případech, kdy není takto dokonalá renovace možná nebo by byla příliš nákladná, se vyplatí nešetřit na tloušťce izolace. Kvalitním zateplením stěn a střech spojeným s výměnou oken se běžně dostanete na třetinu původní spotřeby. Na zateplování navíc stát přispívá v rámci programu Nová zelená úsporám a je pravděpodobné, že stát na zateplování kvůli válce na Ukrajině vyhradí i další peníze. My v Greenpeace o to budeme rozhodně usilovat.

→ Přejděte na biomasu či tepelné čerpadlo

Potřeba snižovat spotřebu plynu a zároveň šetřit peníze za drahé energie tu s námi zůstane dlouhodobě. Dává tedy smysl opustit vytápění na plyn a investovat do nového kotle na biomasu či do tepelného čerpadla. I na tento krok je možné získat od státu dotaci.

→ Vyrábějte si vlastní elektřinu

I k výrobě elektřiny se používá plyn, a proto se kvůli jeho zdražení zvyšuje i cena silové elektřiny. Pokud chcete ušetřit, je jasné, že nejlepší dlouhodobé řešení je vyrábět si co největší část své spotřeby elektřiny střešní fotovoltaikou. Na instalaci solárních panelů navíc stát přispívá dotacemi v rámci programu Nová zelená úsporám. Přebytky elektřiny je možné ukládat do baterií, které jsou též dotované, či prodávat do sítě. Vyrábět pomocí slunce se dá částečně i teplo díky solárnímu ohřevu užitkové vody. Vlastní fotovoltaika či solární systém na ohřev vody vytlačují plyn z energetického mixu v zimních měsících jen málo, ale i v zimě je občas slunečný den, který snižuje vaši spotřebu elektřiny a plynu.

Foto © Michal Jarmoluk / Pixabay

PŘIPOJTE SE K VÝZVĚ ZA OMEZENÍ PLYNU A ROPY Z RUSKA

Individuální kroky mají smysl, ale v tuto chvíli to chce i systémová řešení na úrovni celého státu či celé Evropské unie. Připravili jsme proto požadavky na českou vládu.

- *Chceme konec dovozu plynu, ropy a jaderného paliva z Ruska.*
- *Chceme, aby stát podpořil vlnu masivního zateplování a energetických úspor a rozvoj obnovitelných zdrojů.*
- *Chceme, aby stát zřídil agenturu, která bude pomáhat lidem se zateplováním, úsporami a instalací solárních střech.*
- *Chceme, aby stát zajistil možnost pořídit si obnovitelné zdroje pro obce, komunity, energetická družstva či malé a střední podniky.*
- *Chceme, aby stát pomáhal lidem ohroženým energetickou chudobou a vysokými cenami energií.*
- *Chceme, aby české teplárenství nepřecházelo na plyn, aby stát přestal podporovat nové plynové kotle a aby se změnil způsob rozpočítání plateb za vytápění v bytových domech, protože současný systém motivuje ke zbytečnému plýtvání.*

Přidejte se k výzvě na spoluproklima.cz/solidarita-s-ukrajinou/

Lukáš Hrábek

tiskový mluvčí Greenpeace

ENERGETICKOU NEZÁVISLOST JSME MOHLI V ČESKU ŘEŠIT UŽ DEKÁDY. ZAČNEME KONEČNĚ NYNÍ?

Je teplý květnový den roku 2014 a skupina aktivistů a aktivistek Greenpeace připravuje protest vyzývající k energetickým úsporám a zvyšování energetické nezávislosti českých domácností i firem na fosilních palivech.

V místech, kde plynovod Transgas vstupuje do České republiky a překračuje řeku Moravu, jsme vyvěsili zprávu, která je nadčasová a krutě platná i dnes:

„Renewables + Efficiency = Independence.“ Český překlad takového nápisu zněl: „Obnovitelné zdroje + Efektivita = Nezávislost.“ Další transparent říkal „Vládo, nebuďte trubky“ a vyzýval tehdejší kabinet premiéra Bohuslava Sobotky, aby se vydal cestou energetických úspor a obnovitelných zdrojů energie.

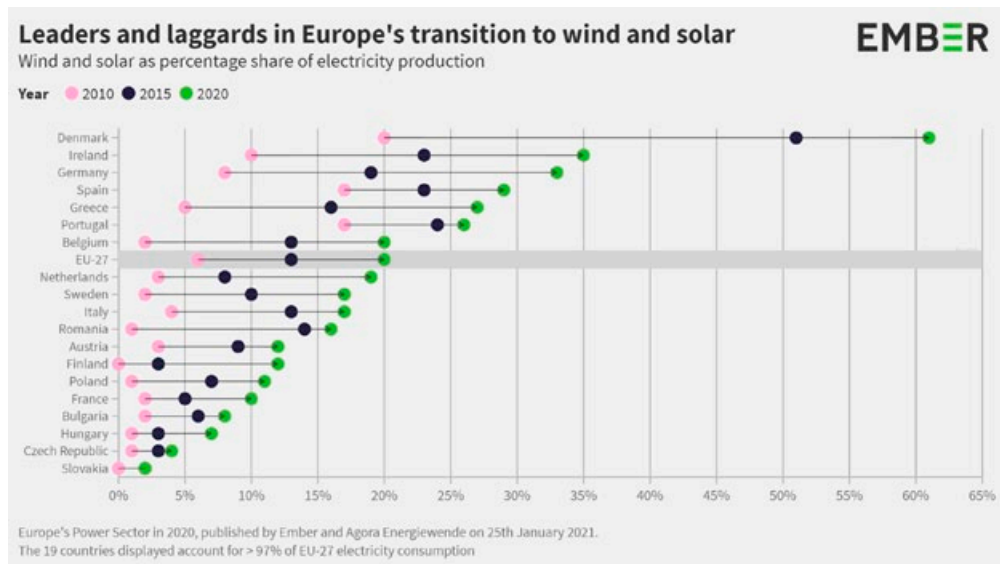
Nadčasová jsou i tehdejší slova koordinátorky energetické kampaně Greenpeace Lenky Pipkové:

„Politici debatují o tom, kudy vést nové trubky, a vůbec neřeší podstatu problému naší energetické závislosti. Změnit dodavatele nestačí. Řešení přitom máme na dosah ruky. Energetická účinnost a obnovitelné zdroje jsou smysluplná cesta.“ Bohužel pro snížení závislosti českých domácností a firem na fosilních palivech se za osm let neudělalo skoro nic. V roce 2020 se v Česku z celkem 92,9 TWh zemního plynu spotřebovalo 60% v průmyslu (včetně centrální výroby tepla pro domácnosti) a 26% v domácnostech na topení a vaření. K žádnému

velkému zateplování v Česku nedošlo a naopak kotlíkové dotace podporovaly i instalaci nových kotlů na plyn a uhlí. Stejně tak se stavělo příliš málo obnovitelných zdrojů, které by fosilní paliva nahrazovaly ve výrobě elektřiny.

Útok Ruska na Ukrajinu zásadním způsobem změnil krajinu elektroenergetiky Česka i Evropy. České plány energetické transformace, které dočasně počítaly s výrobou elektřiny ve špičkových zdrojích v paroplynových elektrárnách, můžeme hodit

do koše a doslova znova zasednout k rýsovacímu stolu. Jasně se ukazuje, jak je závislost na fosilních palivech, dovážených navíc od autoritářských režimů, omezující a riziková. A to nejen z pohledu ochrany klimatu, ale i národní bezpečnosti. Od roku 2010 jsme promrhali dekádu v zajištění naší energetické nezávislosti a bezpečnosti. Ostatně porovnejte sami, jak si stojíme ve srovnání s ostatními státy EU a jak moc jsme postoupili směrem k moderní energetice založené na obnovitelných zdrojích:

Zdroj: ember-climate.org/insights/research/eu-power-sector-2020/

JAKÉ JISTOTY TEDY MÁME? A CO JE NYNÍ PO ÚTOKU RUSKA NA UKRAJINU JASNÉ?

- Odběrem fosilních paliv od ruské federace financujeme autoritářský režim a vojenský útok na Ukrajinu.
- Klimatická krize je tu stále, prohlubuje se a fyzika atmosféry nepočká. Bez ohledu na válku je potřeba najít řešení klimatické krize stále stejně urgentní.
- Další spalování fosilních paliv povede k prohlubování klimatické krize. České hnědé uhlí je zdroj energie, který nám ničí budoucnost. Spoléhat na něj dlouhodobě nemůžeme.
- Když odhlédneme od bezpečnostních a ekologických rizik stavby nového bloku jaderné elektrárny Dukovany, nic to nezmění na faktu, že novou elektrárnu uvedeme podle vlády do provozu nejdříve v roce 2036, velmi pravděpodobně ještě později, pokud vůbec. Řešením současné krize tedy jádro není a ke zbavení se závislosti na ruském plynu nám v příštích letech také nepomůže.
- Cena energie z obnovitelných zdrojů stále klesá.
- Větrná energie dokáže pokrýt 18 TWh naší spotřeby elektřiny, tedy kolem 30% naší současné spotřeby.
- Solární energie jen na střechách a fasádách domů dokáže pokrýt 28% naší spotřeby elektřiny.
- V oblasti energetických úspor a zateplování má Česká republika obří mezery. Potenciál snížení provozních emisí CO₂ z českého fondu budov je až 86%.
- Evropská komise se chce od ruského plynu odstříhnout v roce 2027 a zateplování a obnovitelné zdroje mají hrát v jejím plánu zásadní roli. Zároveň nová studie expertních organizací Ember, E3G, RAP a Bellona ukazuje, že díky zvýšení dovozu plynu odjinud, obnovitelným zdrojům a energetickým úsporám bychom mohli ruský plyn odstříhnout už v roce 2025.

» Jeden příklad za všechny: Agrivoltaika je limitována zákonem, neboť stavba fotovoltaických panelů na poli podléhá stavebnímu zákonu, který fotovoltaickou elektrárnu definuje jako stavbu na zemědělské půdě nepřipustnou...

Foto © Paul Langrock / Greenpeace

Tento výčet jasně ukazuje směr, jakým bychom se v následujících letech měli vydat. V nejbližším časovém horizontu potřebujeme snížit naši spotřebu ruského plynu. Potřebujeme začít mohutně investovat do obnovitelných zdrojů, a to nejen u rodinných domů, ale i na úrovni bytových domů, obcí a komunitní energetiky. Obrovská překážka rozvoje moderní energetiky jsou přitom naše zákony a administrativní překážky.

Jeden příklad za všechny. Agrivoltaika, která má obrovský potenciál – svým způsobem zemědělci vydělávají na poli dvakrát, jednou na plodinách, podruhé na prodané elektřině –, je limitována zákonem, neboť stavba fotovoltaických panelů na poli podléhá stavebnímu zákonu, který fotovoltaiku definuje jako stavbu na zemědělské půdě nepřipustnou.

Rozvoj obnovitelných zdrojů také limituje nedostatek samotných panelů a pracovní síly, která by je instalovala. Nabídka nedokáže pokrýt aktuální krizi zvýšenou poptávkou. Je to jen další důkaz toho, jak

moc jsme rozvoj obnovitelných zdrojů zanedbali. Dalším směrem, kde se můžeme rychle zbavit závislosti na fosilních palivech, jsou energetické úspory. A to nejen v rámci topení, ale především ve smyslu zateplování. Na nový program financující zateplování veřejných i soukromých budov bychom tedy neměli dlouho čekat.

Ostatně, neříkáme to jen my, ale doporučení International Energy Agency pro rychlé odstranění ruského plynu jsou prakticky shodná. Od našeho protestu v roce 2014 jsme naši energetickou nezávislost na fosilních palivech téměř neřešili. Teď bychom se měli chytnout za nos a začít na ní pracovat. Takže vládo, nebuďte trubky a podporujte obnovitelné zdroje a úspory.

Milan Vítek
kampaně Greenpeace

KLIMATICKÁ KRIZE A LIDSKÁ

PRÁVO NA DŮSTOJNÝ A BEZPEČNÝ ŽIVOT V DOBĚ KLIMATICKÉ KRIZE

Naše planeta se mění od svých prvopočátků a život na ní se dlouhodobě těmto změnám přizpůsobuje. Někdy ale rychlost změny nedává prostor se přizpůsobit. Ohrožuje nejen kvalitu života na naší planetě, ale i život samotný. A v takové situaci se dnes nacházíme.

ZE PRÁVA

KLIMATICKÉ KRIZE

Foto © Harianefi Harif

Podle špičkových vědců z celého světa rychlost této změny způsobujeme my, lidé. První část zprávy Mezinárodního panelu pro změnu klimatu při OSN ze srpna 2021 nám ukazuje, že globální teplota se oproti předprůmyslové éře zvedla o 1,09 °C, z toho 1,07 °C je lidskou činností a jen 0,02 °C nárůstu je způsobeno přírodními vlivy. Je vůbec možné za tohoto předpokladu udržet nárůst teploty na úrovni Pařížské dohody (tedy 1,5 °C)? Ano, ale velmi těžce

a za předpokladu odvážných, důsledných a rychlých kroků. Podle aktuálních nejpravděpodobnějších scénářů SSP2 a SSP3 se globální teplota do roku 2100 zvýší v rozmezí 2,7 °C až 3,6 °C. Oteplení tohoto rozsahu znamená, že se můžeme začít loučit s podobou planety, kterou dnes známe, ale také s životem, který dnes vedeme.

V Greenpeace se často setkáváme s otázkami, proč se environmentální organizace čím dál tím více vyjadřují k lidskoprávním a socioekonomickým otázkám. Stejně tak si umíme představit, že mnoho lidí se ptá, proč humanitární a lidskoprávní organizace řeší klimatickou krizi. Žijeme v komplexním a propojeném světě, kde se řešení jednoho problému neobejde bez řešení dalšího problému v jiné oblasti. Mění se teploty, hydrologické podmínky, ekosystémy a zemědělská produktivita. Jsme svědky častějších a masivnějších lesních požárů, rozsáhlého sucha, silících tajfunů a povodní po celém světě. Úmrtí na základě nízké kvality ovzduší, vysídlování domorodých komunit, které žijí v nízko položených pobřežních oblastech, jsou už realitou dneška. To vše má velký vliv na práva jednotlivců, ale i komunit po celém světě.

LIDSKÁ PRÁVA V DOBĚ KLIMATICKÉ KRIZE¹

Ráda bych v této části poskytla velmi stručný a krátký seznam oblastí dopadů klimatické změny a jejich potenciální vliv na užití našich základních práv a svobod, které jsme si v mezinárodním společenství společně definovali a odsouhlasili. Jakých práv se změny, které nastanou v rámci klimatické změny, dotknou? Je to především (ale nejenom) právo na život, právo na zdraví, přístup ke zdravému životnímu prostředí,² právo na bydlení, právo na vodu a hygienu, právo na jídlo, právo na majetek, právo na svobodu a bezpečnost, právo na sebeurčení, právo na přiměřenou životní úroveň, právo na mobilitu.

Klimatická změna bude mít výrazný dopad na zdroje povrchové a podzemní vody, a to hlavně v nejsušších subtropických oblastech. Omezený přístup k vodě s sebou přináší potenciální konflikty ve formě konkurence v oblasti zemědělství, průmyslu, výroby energie, ale i přístupu k pitné vodě a potravinové bezpečnosti. Předchozí reporty IPCC zmiňují vysoké riziko náhlých a nevratných změn v pevninském ekosystému. Mnoho rostlinných a živočišných druhů změní chování, některé vyhynou. Na mnoha místech světa dnes pozorujeme zvýšené odumírání lesů. Tento jev má a dále bude mít významný vliv na další prohlubování klimatické krize, biologickou rozmanitost, produkci dřeva, kvality vody, ale i životytí v některých regionech.

Nebezpečí se týká i nízko položených pobřežních oblastí. Tání ledovců má za následek zvyšování

mořské hladiny, a tím zaplavení pobřežních oblastí a ostrovů, ponořování, pronikání slané vody, erozi a snížený přístup k potravinám. Obyvatelé těchto oblastí jsou v důsledku změny klimatu nuceni opustit své domovy. Případným zájemcům doporučuji například dokument režiséra Toma Burke Losing Alasky z roku 2018, příběh malé komunity, která postupně sleduje, jak jim mizí domov před očima.

Očekává se však i častější výskyt nejsilnějších tropických cyklonů. Již nyní můžeme v důsledku změny klimatu pozorovat okyselování a oteplování oceánů, změnu režimu srážek a s tím související častější výskyt sucha nebo záplav. Snížení biodiverzity a degradace ekosystémů bude ohrožovat nejen produktivitu v pobřežních oblastech (hlavně tropických), ale i životy lidí v těchto lokalitách. Vysídlení a následná migrace stovek milionů lidí ohrožených pobřežními záplavami už dnes patří do scénářů, které se mohou odehrát do roku 2100. Podle UNHCR bylo od roku 2008 každoročně násilně vysídleno v průměru 21,5 milionu lidí kvůli náhlým nebezpečím souvisejícím s počasím (povodně, bouře, extrémní teploty, lesní požáry, eroze).

Velkým otázkám je, jak se postavíme v rámci mitigace rizik souvisejících se změnou klimatu a potravinové bezpečnosti. Kromě výše zmíněného rybolovu má a bude mít změna klimatu dopad na produkci základních zemědělských plodin, jako je pšenice, rýže a kukuřice, a to hlavně v tropických oblastech, ale i v regionech s mírným podnebím. Do roku 2050 se v důsledku změny klimatu očekává zvýšení cen obilovin až o 29%, a to nemluvíme o výrazném snížení nutričních hodnot těchto potravin v důsledku zvýšeného CO₂. Největší dopad bude opět na spotřebitele s nízkým příjmem – modely předpovídají navýšení lidí ohrožených hladem až o 183 milionů.

Projevy změny klimatu mají vliv i na naše každodenní životy v relativně bezpečných oblastech. Největší dopady jsou očekávané na infrastrukturu ve vyspělejších městech, na adaptaci v osadách bez infrastruktury, na naše psychické zdraví (stres), ale i zdraví fyzické (inhalace toxinů, tepelný stres, nedostatečná strava apod.). Přibližně každý pátý člověk na této planetě umírá ze stejného důvodu, který ohrožuje naši planetu: znečištěné ovzduší. Podle poslední studie Harvardské univerzity ve spolupráci s University of Birmingham, University of Leicester a University College London v roce 2018 zemřelo na znečištění ovzduší fosilními palivy osm milionů lidí. Podle Světové meteorologické organizace (WMO) počet živelních katastrof v posledních 50 letech vzrostl pětinašobně. V letech 1970 až 2019 důsledkem těchto katastrof zemřelo dva miliony lidí. Finanční ztráty jsou okolo 3,64 bilionu USD.

Snížení dostupnosti potravin, vody a dalších přírodních zdrojů, snížení bezpečnosti a ekonomické soběstačnosti a s tím související nucená migrace – to vše v sobě nese velmi nebezpečný destabilizační prvek. V důsledku výše popsaných jevů může velmi jednoduše dojít k destabilizaci a konfliktům nejen na národní ekonomické politické úrovni, ale i globálně.

NOVÁ ÉRA KOLONIALISMU A KLIMATICKÁ SPRAVEDLNOST

Historický kolonialismus se dnes transformoval do klimatického kolonialismu, kdy industrializovaná země žijí na vyšší životní úrovni na náklady rozvojových, většinou dříve kolonizovaných zemí. Ve skutečnosti to vypadá tak, že zvýšená rychlost změn klimatu v důsledku uhlíkové stopy produkované ve vyspělých zemích dopadá na rozvojové země, jak ekonomicky, tak sociálně. V nemalé míře i na životy místních lidí. Více než 91% výše zmíněných úmrtí v důsledku klimatické krize (extrémní projevy počasí) nastalo v rozvojových zemích (podle klasifikace zemí OSN).

Za poslední léta čím dál tím častěji slyšíme hlasy domorodých komunit, občanských organizací, mladých lidí, kteří volají nejen po záchraně planety, ale i po klimatické spravedlnosti. Proto je nutné, aby vyspělé země necílily jenom na klimatickou neutralitu, ale začaly přijímat uhlíkové negativní scénáře a dodržely závazek finanční pomoci méně vyspělým zemím, aby také mohly snižovat své emise a měly prostředky na adaptaci. Klimatickou krizi a její dopady v současné chvíli už nelze řešit bez přehodnocení socioekonomického a politického systému, ve kterém žijeme. A bez řešení klimatické krize nelze zabránit nárůstu humanitárních krizí a narušení lidských práv.

- 1 Klimatické dopady na jednotlivá práva jsou zde vyjmenované ve velmi zjednodušené formě a s využitím klasifikace zprávy UNEP, Climate Change and Human Rights, December 2015.
- 2 V říjnu 2021 přijala Rada OSN pro lidská práva rozhodnutí, že „právo na čisté, zdravé a udržitelné životní prostředí“ je lidským právem. Rada vyzvala v usnesení 48/13 všechny země k uplatňování tohoto nově uznaného práva. Text usnesení navrhla Kostarika, Maledívy, Maroko, Slovinsko a Švýcarsko, přijalo jej 43 zemí. Rusko, Čína, Indie a Japonsko se zdržely hlasování.

Zahide Senterzi

ředitelka české pobočky Greenpeace

UHELNÁ ELEKTRÁRNA CHVALETICE MUSÍ PLNIT LIMITY NEBO ZASTAVIT PROVOZ

Foto © Petr Zewlakk Vrabc / Greenpeace

Krajský soud v Ostravě (pobočka v Olomouci) na začátku března zrušil rozsáhlou výjimku z emisních limitů pro rtuť a oxidy dusíku pro uhelnou elektrárnu Chvaletice. Provozovatel elektrárny bude muset začít plnit emisní limity nebo přerušit provoz až do vydání nového pravomocného rozhodnutí o sporné emisní výjimce. Soud dal ve svém rozsudku za pravdu argumentům ekologických organizací a uvedl, že nebylo prokázáno, že by provozovatel potřeboval ke snížení emisí šest let. Úředníci, kteří nezákonnou výjimku povolili a způsobili aktuální situaci, přitom měli dostatek možností vyslyšet varování ekologických organizací a výjimku výrazně zkrátit. Elektrárna vyrábí méně než třetinu českého vývozu elektřiny.

Krajský úřad Pardubického kraje musí nyní bezodkladně uvést povolení elektrárny Chvaletice do souladu s platnými emisními limity, které od srpna loňského roku platí pro všechny ostatní provozovatele uhelných elektráren bez udělených výjimek. Zároveň se žádost o výjimku vrátí k dalšímu projednání krajským úřadem Olomouckého kraje, který bude při novém rozhodování o výjimce vázán právním názorem soudu. Ten ve svém rozsudku uvedl, že by za odůvodněnou považoval výjimku o délce maximálně dvou let, její delší doba trvání by však nebyla v souladu s požadavkem zákona o integrované prevenci a s obecným principem práva, že výjimky musí být vykládány vždy restriktivně.

Ekologické organizace, které udělení výjimky kritizovaly, se s právním názorem ztotožňují. Maximálně dvouletá doba trvání výjimky by byla v souladu s požadavkem na zajištění vysoké úrovně ochrany životního prostředí podle zákona o integrované prevenci a zároveň by mohla vyřešit nezodpovědný přístup provozovatele a úřadů v případě, že by se v následujících měsících ukázala dočasná potřebnost elektrárny při zastavení dodávek paliv z Ruska a elektrárna stále nebyla schopna plnit ekologické normy.

Rozhodnutí MŽP umožňovalo elektrárně po dobu šesti let vypouštět ve spalinách 3× více rtuťi, než

stanovuje emisní limit, a vypustit tak do životního prostředí přinejmenším o 1234 kg více rtuťi více, než kdyby limit dodržela. Výjimka navíc platí i pro oxidy dusíku, kterých elektrárna vypustí přinejmenším o 1157 tun více. Ekologické organizace i expertní právní skupina Frank Bold považují rozhodnutí MŽP za nezákonné. Bylo vydáno v listopadu 2021, tedy ještě za minulého ministra Richarda Brabce, a to až tři měsíce po začátku platnosti nových emisních limitů v srpnu 2021. Do té doby úřady nepochopitelně tolerovaly provoz elektrárny Chvaletice bez platného povolení k překračování emisního limitu.

Uhelná elektrárna Chvaletice je jedním z největších zdrojů rtuťi v Česku i skleníkového oxidu uhličitého. Zastavení provozu této elektrárny by neohrozilo zásobování země elektřinou, ročně totiž vyrobí 3,3 TWh elektřiny, zatímco vývoz přebytků výroby elektřiny činí 10,15 TWh.

„Několik let už upozorňujeme, že výjimka z emisních limitů, o kterou si žádal provozovatel elektrárny Chvaletice, byla nesmyslná a neospravedlnitelná. Ministerstvo životního prostředí ji dvakrát zrušilo, napotřetí se ale nechalo zmást, když provozovatel emise na papíře snížil, protože snížil očekávaný objem výroby. Rozhodnutí soudu ale ukazuje, že ani současná výjimka z emisních limitů, kterou provozovatel elektrárny Chvaletice získal, není v pořádku a že elektrárna Chvaletice musí emisní limity začít plnit nebo zavřít svůj provoz.“

Lukáš Hrábek
tiskový mluvčí Greenpeace

George Marshall

HLAVICE A VÝFUK

**Proč přikládáme na oheň,
který chceme uhasit**

V určitých ohledech je změna klimatu vlastně docela jednoduchá. Objevujeme nová naleziště fosilních zdrojů. Těžíme je ze země. Zpracováváme je a prodáváme. Potom je pálíme. V odpadních plynech je obsažen oxid uhličitý, který nedovolí teplu opustit atmosféru, a to vede ke globálnímu oteplování. Ve hře je toho pochopitelně mnohem více (jiné plyny, jejich zdroje a přirozená úložiště), ale základní uhlíkový cyklus, který představuje většinu problému, nachází se v každé učebnici a formuje všechna politická opatření, vypadá takto.

Máme tu tedy řetězec nebo, chcete-li, distribuční soustavu. Na jedné straně najdeme průzkum, těžbu a produkci – jelikož stojí na začátku distribučního procesu, budu je souborně nazývat hlavice (to patří k těžbě ropy, ale představit si můžete také třeba razicí soupravu používanou k těžbě uhlí). Na opačném konci je pak prodej a po něm spalování, které produkuje emise – to nazvěme výfuk. Politická opatření ke zvládnutí změny klimatu by měla, jak dá rozum, ovlivňovat oba konce procesu a také všechny mezikroky.

Tak tomu ovšem není. Soustředěnost na plyny vycházející z výfuku a přehlížení paliv u hlavice představují ten naprosto nejvýznamnější faktor všech vládních a politických rámců. O spojení těchto dvou sfér, které v hlavách většiny odborníků existují jako dvě zcela nezávislé entity, se zatím pokusili pouze radikální environmentalisté. To samo o sobě nevysvětluje, proč ignorujeme riziko plynoucí ze změny klimatu, ale vysvětluje to fundamentální nespojitost, která je přítomná ve všech příbězích o tomto tématu a politických opatřeních kolem něj.

Vysvětluje to, jak zdroje, z nichž je financován klimatologický výzkum, mohou být zároveň použity na dotace průzkumů nových ložisek ropy a zemního plynu a jak je možné, že v londýnském Muzeu vědy mohou mít výstavu o změně klimatu sponzorovanou těžaři z Shellu. Vysvětluje to, jak je možné, že Norsko, osmý největší exportér ropy na světě, může samo sebe považovat za vzorného bojovníka proti změně klimatu. Vysvětluje to, jak se mohl prezident Obama ve vystoupení v předvolební debatě v roce 2012, proneseném jako obvykle v první osobě množného čísla, chlubit, že „i když produkujeme více uhlí, produkujeme ho čistěji a chytřeji, a totéž platí pro ropy, totéž pro zemní plyn“, a jen o pár měsíců později prohlásit: „Musíme jednat, ale pár dalších vrtů naše energetické a klimatické problémy nevyřeší.“ (...)

Ve Velké Británii spadá energetika a změna klimatu pod jeden vládní úřad, který tak zároveň zajišťuje snižování emisí i zvyšování produkce ropy. Ministr energetiky a změny klimatu se tak jeden měsíc může chlubit nově přidělenými licencemi na těžbu dvaceti miliard barelů ropy u britských břehů. Další měsíc pak coby ministr energetiky a změny klimatu může oznámit ambiciózní plán vlády snížit emise o deset procent.

Byť mnoho aktivistů by za tímto rozparem vidělo důkaz skrytého vlivu ropných společností, politická opatření týkající se jiných globálních problémů – do konce i těch, které se týkají mocných vlivů a zájmů – tímto způsobem produkční stránku nikdy neopomíjejí. Rybolov se řídí rybářskými právy a produkčními kvótami. Nelegální těžbě dříví se brání povolenkami a lesní správou. A pokud si vezmeme jeden dobře známý, obzvláště zálužný problém – drogy –, bylo

by nemyslitelné, aby politické kroky v této oblasti ignorovaly výrobu, což je také důvodem toho, proč vláda Spojených států každý rok utratí přibližně dvě miliardy dolarů za mezinárodní kontrolní opatření. Pokud jsme závislí na ropě, jak to vystihl George W. Bush, pak je klimatická politika, která ignoruje produkci fosilních paliv, stejná jako protidrogová politika, která ignoruje maková pole, kokainové laboratoře, pašerácké sítě a dealery a zaměřuje se výhradně na narkomany.

Porovnáme-li klimatickou politiku s těmito příklady, zahrnout produkci dává smysl ještě více. Za dvěma třetinami světové produkce ropy stojí pouhých deset ropných společností nebo – pokud se na to díváme z jiného hlediska – pouhých deset zemí. Představitel všech z nich by se pohodlně vešli ke konferenčnímu stolu. Ještě by bylo místo pro pár delegátů navíc z Číny a Spojených států, kteří by společně reprezentovali dvě třetiny světové produkce uhlí. Jako něco samozřejmého to viděl ekonom Thomas Schelling, držitel Nobelovy ceny za teorii vyjednávání. Schelling klimatickou politiku považuje za „příšerně komplikovaný maglaz“. Podle něj je odpověď velmi přímočará: „Zjednoduší se to dá tak, že určité strop pro fosilní paliva, a nikoliv pro různé průmyslová odvětví – omezíme ropu a plyn přímo u hlavice a uhlí u těžebního stroje,“ řekl mi. Když jsem se ho zeptal, proč to podle něj prozatím nikdo nenavrhl, odpověděl: „Nemám na to žádnou dobrou teorii kromě toho, že mohu říct, že prakticky žádný americký politik o tématu změny klimatu nedokáže mluvit pravdivě a upřímně.“

Profesor podnikání a veřejné správy na Harvardu Robert N. Stavins s ním souhlasí. Je stoupencem modelu obchodování s emisemi, ale tvrdí, že precedentem se měl stát obchodní model aplikovaný v osmdesátých letech na obnavný benzin, který se soustředil na obsah olova v benzínu (palivo na vstupu), a nikoliv ve výfukových plynech (výstup). Podle Stavins je nejlevnějším a nejlépe prosaditelným systémem daň z obsahu uhlíku v palivu.

Zajímal jsem se tedy, kdy vlády a experti zabývající se mezinárodními procesy zvážili různé možnosti politických zásahů a dospěli k rozhodnutí, že nejlepším základem národních i mezinárodních politických opatření je regulovat skleníkové plyny a obchodovat s nimi, ale zároveň ignorovat fosilní paliva, která stojí na počátku jejich vzniku.

Odpověď zní, že tato debata nikdy neproběhla. Věda o změně klimatu se vždy zabývala pouze skleníkovými plyny a jejich potenciálními dopady. Mezi vládní panel pro změnu klimatu (IPCC) v roce 1990 vytvořil první tabulky produkce skleníkových plynů podle států, ze kterých pak vycházela mezinárodní

jednání. IPCC však neměl pravomoc vytvářet tabulky produkce fosilních paliv v jednotlivých zemích. Zakládající předseda IPCC sir John Houghton mezi fosilními palivy produkovanými na počátku a skleníkovými plyny, které se z nich stanou na konci, nevidí žádný rozdíl. „Samozřejmě,“ souhlasí, „obojí je součástí jedné a téže věci.“ Problémem je, prozradil mi, že „kdybychom mluvili o zdroji fosilních paliv, přesunuli bychom se z vědeckého kolbiště do politického. Kvůli tomu, pod jakým jsme byli tlakem, jsme si potřebovali zachovat čisté ruce, možná až příliš, ale muselo to tak být.“

Sir John si nevzpomíná, že by se za čtrnáct let, co byl ve funkci předsedy vědecké komise IPCC, setkal byť s jediným návrhem kontroly produkce nebo o ní alespoň jednali. „Je škoda, že jsme o tom nikdy nemluvili, ale není to vědecký problém. Je to politická otázka.“

(...)

Samozřejmě že za ochranou produkce fosilních paliv stály mocné národní a komerční zájmy. Pokusy o omezení produkce u zdroje by se setkaly s vehementním odporem. Ale k žádným bojům či rozporům ani zákulisním dohodám nedošlo. Nemuselo, protože se o tom nikdy ani nejednalo.

Jennifer Morganová věnovala většinu svého profesního života sledování klimatických jednání. Na konferenci v Kjótu vedla delegaci Světového fondu na ochranu přírody a od roku 1994 stála v čele týmů organizujících kampaně ke každému vyjednávání. Stejně jako Leggett nedokázala určit konkrétní chvíli, kdy bylo rozhodnuto, že je třeba se zaměřit na emise na výstupu. Mně k tomu řekla, že „se to zkrátka dlouho předpokládalo“. Morganová se s Leggettem shodnou v tom, že se aktivisté i vyjednavací snažili dosáhnout nejlepší možné dohody za podmínek, které měli k dispozici – a ty se týkaly pouze té části, kde je výfuk.

A tak se všichni vrhli do tvrdého boje o mechanismy sdílení, kontroly a nákupu a prodeje koncových emisí. Vědecký výzkum se zabýval pouze plyny. Všechny precedenty pro mezinárodní proces pocházely z předchozích politických opatření na dohled nad plyny a obchodování s nimi. Produkce fosilních paliv se nacházela mimo rámec diskuse, a podobně jako je tomu u jiných forem sociálně konstruovaného mlčení, se sociální normy mezi vyjednavací a politickými odborníky postaraly o to, aby to tak zůstalo. Důsledkem bylo, že příběhy kolem dopadů fosilních paliv na životní prostředí ztratily soudržnost. Příběhy kolem dopadů produkce ropy, plynu a uhlí se začaly týkat zdraví, bezpečnosti a kompenzací za lokální škody na životním prostředí. Příběhy kolem změny klimatu se začaly točit kolem emisí, energetick-

ké poptávky, účinnosti, konzumního životního stylu a dopadů na globální klima.

Na jaře 2010 nastala ideální příležitost oba tyto vzdalující se příběhy opět sblížit. Američtí senátoři John Kerry a Barbara Boxerová se účastnili intenzivních jednání o nové podobě zákona o životním prostředí. Všechny hlavní organizace na ochranu životního prostředí toho využily a spustily nejdražší informační kampaň o změně klimatu v dějinách. A pak dne 20. dubna došlo k explozi ropné plošiny společnosti BP Deepwater Horizon a do Mexického zálivu unikly čtyři miliony barelů ropy.

Výsledkem měl být dar z nebes pro obháje opatření proti změnám klimatu: mediální bouře o špinavých fosilních palivech přesně ve chvíli, kdy zákonodárci jednají o ještě větší krizi, kterou způsobují emise z těch samých paliv. Tak dokonale načasovaná bouře se v životě aktivisty odehraje pouze jednou. Až na to, že tyto události si nikdo nespojil, protože americký návrh zákona o ochraně klimatu navázal na mezinárodní jednání a obchodování s emisemi z dob kyselých dešťů, a tedy se zcela zaměřil na koncové emise. Ropným, plynárenským a uhelným společně byly za jejich součinnost a podporu nabídnuty štedré emisní povolenky a došlo k rozšíření práv na průzkum a využití nových nalezišť. Tři týdny před explozí prezident Obama v souladu s dohodou, která měla zajistit schválení zákona v Senátu, oznámil plán na rozšíření těžby ropy o oblast na pobřeží Atlantiku o rozloze 167 milionů akrů.

Nebylo tedy jak tyto narativy propojit – byť aktivistické skupiny jako Sierra Club se o to vehementně pokoušely. Příběh plošiny Deepwater Horizon se týkal jen lokálních dopadů a vlivu korporací na zdraví a bezpečnost – ten doprovázel poutavý narativ o nepříteli, který se soustředil kolem generálního ředitele BP Tonyho Haywarda a jeho snah se ze všeho vykroutit.

Ukázat spojitost mezi hlavici a výfukem, tedy počátkem i koncem řetězce, se vždy snažili radikálnější environmentalisté. Patrick Reinsborough z oaklandského Center for Story-based Strategy to chápe jako součást širší vize inkluzivního hnutí za sociální spravedlnost. „Nyní se otevírá nový politický prostor.“ řekl mi, „ve kterém vidíme, že fosilní paliva jsou problémem, a lidé, kteří stáli v první linii boje proti fosilním palivům, jsou očividně těmi, kdo by měl stát v první linii boje o řešení.“

Bitva o ropovod Keystone XL a hnutí požadující odklon od fosilních paliv také představují odhodlané pokusy o nové zarámování tématu změny klimatu v kontextu počátku procesu, tedy od hlavice. Ropovod nejenže představuje blízký problém, jaký nabízí očima pozorovatelný souboj, ale navíc také hmatatelnou podobu přechodu uhlíku ze zásob do emisí.

Problém však zůstává (stejně jako v případě jazyka a obrazů změny klimatu v její celistvosti) v tom, že dokud budou radikální aktivisté jedinými, kdo na tyto souvislosti bude upozorňovat, jejich argumenty bude možné odsouvat na okraj a přehlížet.

Tvrdím tedy, že oddělení hlavice a výfuku, počátku a konce procesu, nebylo primárně výsledkem lobbingu korporací či dohody světových mocností – ačkoliv ty svou roli sehrály. Lze ho také chápat jako obrovskou chybu v úsudku, která je výsledkem kognitivního omylu a mylné kategorizace. Vědci změnu klimatu kategorizovali jako koncový, výfukový problém, protože produkci považovali za politické téma, které nespadá do jejich působnosti. Politici pak změnu klimatu kategorizovali jako problém konce řetězce, protože navazovali na nedávné zkušnosti, které měli k dispozici, z nichž vyplývala životaschopná řešení problémů u výfuku. Potvrzovací zkresení a sociálně konstruované normy způsobující odvracení pozornosti dílo dokonaly.

Jelikož je změna klimatu multivalentní a zálužná, můžeme ji interpretovat různě, avšak existuje pouze v té podobě, jakou pro ni lidé zvolí. To obratem znamená, že v podobě, již se lidé rozhodnou ignorovat, neexistuje. O omezení produkce se nemluví jednoduše proto, že v diskusi se nic takového neobjevuje. Po dvaceti letech jednání o emisích jsme se ocitli v bizarní situaci. Většina západních vlád zavedla programy na dotace pro rostoucí produkci obnovitelné energie, biopaliv a – méně úspěšně – jaderné energetiky. A činí tak zároveň s tím, jak podporují, a obvykle také dotují, ještě větší investice do průzkumu a využití nových nalezišť fosilních paliv.

V roce 2012 činily celosvětové investice do obnovitelných zdrojů impozantních 244 miliard dolarů. V roce 2012 poprvé překonaly investice do průzkumu a využití nových nalezišť ropy a plynu hranici jednoho bilionu dolarů. Zatímco sektor obnovitelných zdrojů se snaží o snížení emisí na konci procesu u výfuku, ropné a plynárenské společnosti se snaží pumpovat do systému stále více a více fosilních paliv.

Královský průvod však musí kráčet dál a komořím nezbyvá než snažit se stále více, aby to vypadalo, že dále nesou panovníckou vlečku, ačkoliv ve skutečnosti už žádná vlečka, kterou by mohli nést, neexistuje.

Ukázka z knihy George Marshalla **Ani na to nemyslete: Proč náš mozek ignoruje změnu klimatu**, jejíž český překlad vydalo nakladatelství Host v roce 2022. Otisknuto se souhlasem nakladatelství.

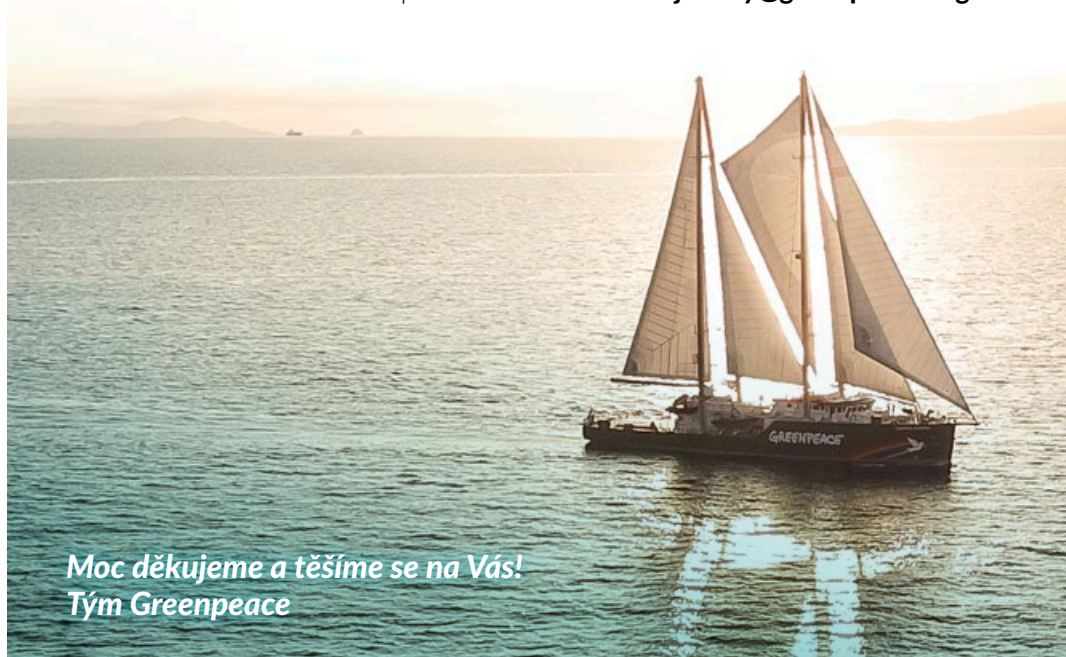
PŘIDEJTE SE DO RAINBOW WARRIOR KLUBU!

Členy a členky klubu Rainbow Warrior tvoří naši dárci a dárnyně, kteří přispívají větší částky na specifické projekty, mají možnost se aktivně zapojovat do našich kampaní, mnohdy se stávají jejich tváří. Dostávají také příležitost získávat detailnější přehled o naší práci a diskutovat o specifických problémech s našimi experty. V posledních letech jsme s některými úspěšně spolupracovali na projektech, kdy tito významní dárci a dárnyně zdvojnásobili dary mnoha menších dárců (matching), a financovali tak naši kampaň Spolu pro klima. Jiní zase svou štedrostí podpořili oceánskou a pralesní kampaň a spolu s Vámi nám pomáhají na nich usilovně pracovat.

” *Jak jistě víte, jednou ze stěžejních hodnot Greenpeace je naše nezávislost, která nám dává prostor pro vytváření úspěšných kampaní s co největším dopadem. Proto nepřijímáme dary od firem, vlád, politických stran nebo na ně napojených nadací a jsme plně závislí na Vaší podpoře. Můžete nás podpořit na →*

Pokud Vás zajímají detaily a chcete se dozvědět více, můžete nás kontaktovat přímo na e-mailu **ondrej.cerny@greenpeace.org**

*Moc děkujeme a těšíme se na Vás!
Tým Greenpeace*

HLEDÁME NOVÉ ČLENY TÝMU!

Chceš spolu s námi měnit svět? Staň se změnou, kterou chceš vidět. Přidej se do týmu schopných a nadšených lidí, kteří společně chrání přírodu!

GREENPEACE je nezávislá mezinárodní ekologická organizace působící v 55 zemích světa již 50 let. Naším cílem je chránit životní prostředí a nenásilnými metodami bránit jeho poškozování. Přinášíme svědectví o globálních ekologických problémech, požadujeme nápravu po zodpovědných institucích a nabízíme řešení, která jsou klíčová pro naše zdraví a bezpečnou budoucnost nejen nás, ale i dalších generací.

Právě hledáme kolegy*kolegyně na pozice

→ STRATEGICKÉ VEDENÍ KAMPANÍ ZA OCHRANU KLIMATU

Máš zájem se přímo podílet na koordinaci kampanových aktivit a být přímo zapojen*a v rámci přímých akcí, happeningů i debat pro veřejnost, účastnit se schůzek s dobrovolníky a bavila by tě také příprava tiskových zpráv, článků, petic a postů? Pokud tě baví a naplňuje tvorba a implementace kampaně a máš již nějaké zkušenosti v rámci jejich vedení, pojď pracovat s námi!

→ ENERGY EXPERT*KA

Lákala by tě spolupráce s klimatickým hnutím? Bavilo by tě připravovat pro naše kampaně expertní podklady? Pokud máš chuť vzdělávat se v oblasti českého energetického průmyslu, vývoji energetické transformace a vyznáš se v energetice, přidej se k našemu týmu a poskytni svou expertizu Greenpeace!

→ FUNDRAISER*KA A PÉČE O VÝZNAMNÉ DÁRCE

Je ti blízké téma životního prostředí, dělá ti radost rozvíjet osobní vztahy a je komunikace s lidmi tvojí předností? Umíš si dobře zorganizovat práci a vyhovuje ti pracovat samostatně? Právě hledáme člověka, který*kteřá bude pečovat o naše velké dárcy, aktivně vyhledávat nové příležitosti a strategicky rozvíjet naše cíle. Pokud máš již nějaké zkušenosti s individuálním fundraisingem, tak hledáme právě tebe!

→ ADMINISTRÁTOR*KA DATABÁZÍ

Baví tě data a chceš pracovat pro dobrou věc? Hledáte práci s hlubším smyslem a máte silné dovednosti v oblasti správy dat? Znáš nástroje, jako je Intermediate SQL (Civis), Basic SOQL (Salesforce), nástroje pro vizualizaci dat (např. Tableau)? Připoj se k našemu týmu a pomoz nám udržovat vysoký standard správy dat!

V nabídce máme tyto i další pozice, pokud tě některá zaujala, neváhej a zašli nám CV a motivační dopis na marcela.bentley@greenpeace.org nebo navštiv

www.greenpeace.org/czech/pracuj-s-nami/

GREENPEACE

Greenpeace je inkluzivní zaměstnavatel, který podporuje diverzitu. Vážíme si rozdílů mezi lidmi, prosazujeme rovnocennost a bojujeme proti diskriminaci. Tímto posilujeme vliv naší organizace.

Rádi mezi námi uvítáme každého, kdo s námi sdílí respekt k lidem a přírodě.